

© Vita Olijhoek en Anja Valk & Boom uitgevers Amsterdam, 2016

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van de artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb. 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht (postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van artikel 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912. Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-pro.nl).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

Verzorging omslag en binnenwerk: JACKY-O, Rotterdam

ISBN 978 90 2440 680 7

NUR 110

www.boomuitgeversamsterdam.nl

NT2-CAHIER DIFFERENTIËREN

In tien stappen naar een goede opzet
van een NT2-les in een heterogene groep

Vita Olijhoek & Anja Valk

Boom

VOORWOORD

Bijna alle NT2-docenten kennen het: cursisten van veel verschillende niveaus in één groep, cursisten die op verschillende momenten instromen. Wat doe je dan? Hoe kun je de nieuwe cursisten inpassen in je groep? Hoe houd je het overzicht over de voorde- ringen van alle cursisten? Wat moeten de cursisten leren om in een heterogene groep te werken? En waar moet je eigenlijk allemaal rekening mee houden?

Over deze onderwerpen gaven we in de afgelopen periode aan meerdere teams een training. In deze training leggen we het sandwichmodel uit, bedenken we met de groep docenten welke activiteiten je aan het begin en het einde van de les klassikaal kunt doen en hoe je het grote loslaten vorm kunt geven.

Een logisch vervolg is nu dit cahier. We helpen je om in tien stappen over te gaan op gedifferentieerd lesgeven in een heterogene NT2-groep, uitgaande van de inzet van het sandwichmodel. Natuurlijk zijn er meer wegen die naar Rome leiden, maar uit eigen ervaring en uit reacties van diverse docenten weten we dat het sandwichmodel een goede manier is om meer rust en overzicht te creëren in je lessen én je cursisten gemotiveerd te houden. We hebben in tien korte stappen beschreven hoe je zelf, of met je collega's, gedifferentieerd kunt gaan werken. Deze tien stappen kennen een logische volgorde, maar sommige stappen kun je best naast elkaar zetten. Je kunt bijvoorbeeld het informeren van de klassenassistent (stap 7) en het voorbereiden van de cursisten over de nieuwe manier van werken (stap 8) best tegelijkertijd doen.

We willen de docenten die overal in het land tijdens de trainingen hun ervaringen en vragen met ons deelden van harte danken. We hopen met dit cahier een praktisch instrument te hebben geschreven dat nog duidelijker maakt waar je precies aan moet denken als je in een heterogene groep gedifferentieerd werkt. Ook willen we Mirjam Haasnoot en Tessa Boff Tonella van Uitgeverij Boom danken voor het vertrouwen om zo'n praktisch cahier vorm te geven.

Wil je je ervaring met ons delen, heb je een vraag over dit cahier of over gedifferenti- eerd werken, schroom dan niet om met ons in contact te treden. Dat kan gemakkelijk via info@olijhoek-vaik.nl.

We wensen je veel plezier bij het invoeren van deze manier van werken!

Vita Olijhoek & Anja Valk
Heemstede, 2016

INHOUD

Inleiding	8
Stap 1: Regel de randvoorwaarden	11
Stap 2: Verdeel de groep in subgroepen	15
Stap 3: Bedenk materiaal per subgroep	19
Stap 4: Studiewijzers	22
Stap 5: Maak een cursusplan	24
Stap 6: Maak een lesplan	28
Stap 7: Informeer en instrueer je klassenassistent	33
Stap 8: Bereid cursisten voor op een andere manier van werken	36
Stap 9: Introduceer de nieuwe manier van werken	38
Stap 10: Hoera!	41
Wat nu?!	42
Literatuur	49
Bijlage bij de inleiding: De tien stappen	51
Bijlage bij stap 1: Regel de randvoorwaarden	52
Bijlage bij stap 2: Verdeel de groep in subgroepen	54
Bijlage bij stap 3: Criteria voor het kiezen van een leergang	56
Bijlage bij stap 4: Studiewijzers	58
Bijlage bij stap 5: Cursusplan	59
Bijlage bij stap 6: Lesplan	60
Bijlage bij stap 7: Taken van de klassenassistent	61
Bijlage bij stap 8: Informeren van je cursisten	62
Bijlage bij stap 9: Introduceer de nieuwe manier van werken	63

INLEIDING

Veel NT2-cursisten komen uit onderwijsculturen waarin ze niet gewend zijn om zelfstandig te werken. De docent vertelt en legt uit; cursisten luisteren alleen, declameren teksten of geven antwoord als ze een beurt krijgen. In veel landen mocht je geen vraag aan de docent stellen. Zie bijvoorbeeld deze anekdote over een gesprek met een cursist uit Eritrea:

Naar aanleiding van een schrijfoopdracht over het onderwijs in zijn eigen land wil Abel uit Eritrea nog iets uitleggen. Hij heeft in korte zinnen op taalniveau A2 al heel duidelijk beschreven hoe het onderwijs er in zijn land uitzag: de docent staat boven de klas (soms zelfs letterlijk op een kathedraal) en de leerlingen luisteren naar hem. Je mag niet laten weten dat je iets niet snapt, omdat de docent het anders niet goed uitgelegd heeft. Abel was altijd bang voor de docent. In het gesprek zegt hij dat hij erg moest wennen aan de Nederlandse aanpak. Hij begreep echt niet dat hij nu uitgenodigd werd om te zeggen dat hij iets niet begreep en durfde dat uit respect voor de docent ook lang niet te doen. 'Maar nu,' zegt hij, 'snap ik wat de Nederlandse manier van respect tonen is. Ik vind het ook beter om zo te werken, maar ik kan mijn geschiedenis op school niet zomaar vergeten. Ik blijf soms bang.'

Met deze onderwijservaringen is de overgang naar onze hedendaagse onderwijscultuur enorm groot: de docent doet niet aan klassikaal 'drillen', maar zet activerende werkvormen in. Een docent verwacht van je dat je een vraag stelt als je iets niet begrijpt en dat je je vinger opsteekt als je het antwoord op een vraag weet. En ook: als je een fout maakt, krijg je geen straf. Het is zelfs het tegenovergestelde: fouten maken moet van de docent!

Op dit moment zijn er veel groepen waarin cursisten van verschillende taalniveaus, dus in een heterogene groep, samen les krijgen. Dat valt niet mee: de cursisten zijn dit niet gewend en protesteren hiertegen en de docent werkt zich een slag in de rondte. Hoe behoud je bijvoorbeeld het overzicht? Hoe zorg je ervoor dat er een groepsband ontstaat? En hoe begeleid je nieuwe cursisten die op een later moment instromen, dus hoe ga je om met flexibele instroom in je groepen? Gedifferentieerd werken is dan de enige oplossing.

In dit cahier presenteren we een manier om hiermee om te gaan: we beschrijven het sandwichmodel. Het is een beproefde methode: veel docenten werken al met dit model in verschillende vormen van onderwijs. Dit model bestaat uit drie delen:

- 1 een korte start met de hele groep;
- 2 gedifferentieerd werken in subgroepen;
- 3 een korte afsluiting met de hele groep.

Bij een les van 120 minuten duurt de klassikale start ongeveer 15-20 minuten, het werken in subgroepen 90-95 minuten en de afsluiting 10-15 minuten.

Zowel in de klassikale start als de klassikale afsluiting doe je activiteiten met de hele groep. Zo kom je tegemoet aan de wens van veel cursisten om samen dingen te doen en onder begeleiding van een docent. Door samen te werken ontstaat er bovendien een groepsband en kun je een veilige sfeer creëren. Die veilige sfeer is nodig om goed in subgroepen te kunnen werken. Cursisten moeten dan immers met elkaar werken of andere cursisten om hulp vragen; daar is veiligheid voor nodig.

Jij als docent leidt de beide klassikale delen en loopt in het gedifferentieerde deel rond. In dat deel werken de cursisten op hun eigen niveau in een klein groepje. Je geeft elk subgroepje in dat deel voor een bepaalde tijd je gehele aandacht (denk aan 10-15 minuten, maar bij een groep die de manier van werken nog niet beheerst, heb je in het begin misschien maar rondes van 5 minuten). Je kunt bijvoorbeeld instructie geven, een spreekopdracht van feedback voorzien, een grammaticaregel uitleggen of een nieuw thema introduceren. Zo ga je rond, via een vaste ronde die ook voor de cursisten duidelijk is. Als je bij een groepje werkt, ben je even niet aanspreekbaar voor een ander groepje. Zij moeten hun vraag óf even bewaren, óf aan andere cursisten stellen. Dit vaste stramien geeft helderheid aan de lessen en zorgt voor duidelijkheid bij de cursisten. Daarnaast geldt dat als de groep 'staat', de in- en uitstroom van cursisten (vrijwel) probleemloos kan verlopen: nieuwe cursisten leren van de anderen hoe alles werkt.

Duidelijkheid is nodig om de cursisten gemotiveerd te houden. Dat is niet altijd makkelijk. Wie de taal vlot leert, blijft vaak goed gemotiveerd. Maar hoe goed en/of snel een cursist een taal leert, is van veel factoren afhankelijk. Iemands intrinsieke motivatie is er een van. Belangrijk is dat de cursist van zichzelf weet waarom hij een taal cursus volgt. Heeft hij er een bepaald doel mee, bijvoorbeeld aan een opleiding kunnen beginnen of kans maken op een baan? Of op het schoolplein kunnen praten met de

ouders van klasgenoten? Of zijn dochter niet meer mee hoeven vragen naar de huisarts? Het mooie van het sandwichmodel is dat het aansluit bij de drie voorwaarden om tot intrinsieke motivatie te komen: competentie, relatie en autonomie (Van der Werff, 2015). Cursisten die in subgroepen werken, ervaren namelijk dat ze zelfstandig kunnen werken en Nederlands kunnen leren (competentie). Ze hebben het gevoel erbij te horen, want door de veilige sfeer durven ze elkaar om hulp te vragen (relatie). Bovendien kunnen ze - tot op zekere hoogte weliswaar - zelf bepalen wat ze tijdens het werken in subgroepen gaan doen (autonomie).

In dit cahier helpen we je om in tien stappen over te gaan van klassikaal naar gedifferentieerd lesgeven. Elke stap begint met wat informatie over die stap, over waarom die stap nodig is, wat het nut ervan is. Vervolgens kom je zelf in actie: je voert een aantal opdrachten uit om die stap te realiseren. Dit doe je niet alleen. Je taalaanbieder creëert namelijk de randvoorwaarden; je verdeelt het werk met je collega op de groep en met andere collega's. Je klassenassistent (als je die hebt) krijgt ook een rol, en niet in de laatste plaats: je werkt samen met je cursisten. Aan het eind van de bespreking van een stap vind je een korte checklist. Bij elke stap hoort ook een bijlage (B). Daarmee geven we je een handvat om de stappen uit te voeren in je eigen lessen. Bij deze inleiding hoort bijvoorbeeld de bijlage met alle stappen uit het cahier. En mocht je tot slot meer willen lezen over differentiëren: aan het eind hebben we een literatuurlijst opgenomen.

STAP 1

REGEL DE RANDVOORWAARDEN

Om gedifferentieerd te kunnen lesgeven moet aan enkele randvoorwaarden worden voldaan. In deze eerste stap kijken we daarom naar wat nodig is om voor jou een zo optimaal mogelijke lessituatie te creëren.

Waarom deze stap?

Lesgeven in een heterogene groep betekent niet dat je een willekeurig aantal cursisten van veel verschillende niveaus in een groep kunt zetten en dat je dan gedifferentieerd kunt lesgeven. Er is heel veel mogelijk, maar er zijn ook grenzen. Zo zou voor een docent een groep eigenlijk uit niet meer dan drie of vier subgroepen moeten bestaan. Daarnaast moet ook het leslokaal voldoende ruimte bieden om te kunnen werken in subgroepen, moet je materialen hebben om gedifferentieerd te kunnen werken en heb je laptops of computers nodig om sommige oefeningen digitaal te kunnen laten maken. Tot slot kun je denken aan studiewijzers, zodat je de verantwoordelijkheid voor het leerproces kunt delen met je cursisten. Daar komen we in stap 4 op terug. Als docent kun je deze randvoorwaarden niet allemaal alleen regelen. De taalaanbieder heeft hier een grote rol in.

Zorg ervoor dat deze praktische voorwaarden op orde zijn voordat je met gedifferentieerd lesgeven van start gaat. Zijn ze niet op orde, dan is op die manier lesgeven lastig.

Aan de slag

Ga aan de slag: bedenk welke randvoorwaarden de taalaanbieder regelt en welke je zelf op orde kunt brengen.

1 Wat regelt de taalaanbieder?

De taalaanbieder regelt het volgende:

- een lokaal dat groot genoeg is;

- een whiteboard, flip-over of digibord;
  - tafels en stoelen die je kunt verschuiven;
  - een afsluitbare kast voor je materialen (denk aan kopieën van de studiewijzers);
  - minimaal vijf computers of laptops met internetverbinding en koptelefoons of oortjes;
  - een kopieerapparaat;
  - eventueel een voorgeschreven leergang, die rekening houdt met zelfstandig werken;
  - voldoende tijd om deze zaken op orde te krijgen;
  - een vergoeding (in uren of geld) voor de docent voor het regelen van onderstaande randvoorwaarden. Dit gaat namelijk verder dan de voorbereiding van een les.
- Verder is het heel belangrijk dat de taalaanbieder in de voorlichting naar cursisten toe helder is over de werkwijze die zij kunnen verwachten in de les. Een docent kan in of na de les wel nadere uitleg geven over de manier van werken, maar is niet de aangewezen persoon om de eerste voorlichting te geven. Als cursisten bijvoorbeeld denken dat zij klassikaal les krijgen en in de praktijk blijkt dat ze veel in groepjes moeten werken en dat de docent zijn aandacht moet verdelen, dan komen de verwachtingen van de cursisten niet uit. Hierdoor kunnen zij mogelijk gedemotiveerd raken.

Zijn deze randvoorwaarden niet door de taalaanbieder geregeld? Dan wordt het heel lastig om goed les te kunnen geven in subgroepen.

Breng het volgende zelf op orde:

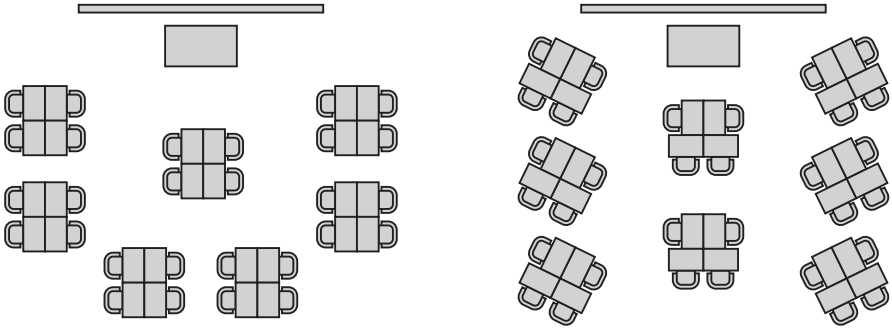
2 Leslokaal

- Zet de tafels in groepjes in het lokaal. Doe dit zo dat iedere cursist jou goed ziet, dus dat er niemand met zijn rug naar het bord zit.
- Als je een of meer borden hebt, denk er dan ook aan dat je voldoende stiften en wissers hebt.

Tip:

Mocht je geen bord hebben of past het niet in je leslokaal, dan kun je overwegen een aantal wisbordjes op A4-formaat aan te schaffen. Je kunt ze dan zelf gebruiken, maar ook inzetten als cursisten een bepaalde werkvorm doen (bijv. bij een quiz). Als je op internet zoekt naar 'wisbordjes' of 'mi-

ni-whiteboards' kom je verschillende verkopende partijen tegen. Mocht je ze te prijzig vinden, dan zou je ze ook zelf kunnen maken door een wit A4-vel te plastificeren. Daarop kunnen cursisten dan met een whiteboardstift schrijven en na afloop vegen ze het uit met een tissue of nat wegwerpdoekje.

3 Materialen

- Zorg ervoor dat je per subgroepje de juiste materialen in de goede hoeveelheid hebt. Meestal regel je dit per les. Soms echter heb je materialen die je kunt hergebruiken (denk aan bingokaartjes, memorykaartjes of andere materialen). Print en plastificeer dit soort materialen.
- Organiseer met je collega's hoe en waar je herbruikbare of digitale materialen bewaart. Het is niet wenselijk dat iedere docent zijn eigen materialen maakt en beheert. Door met elkaar informatie, oefeningen en werkvormen te delen en kennis uit te wisselen bespaar je tijd, kun je van elkaar leren en wordt het lesgeven leuker.

4 Contact met collega's en de taalaanbieder

- Bedenk hoe je overleg met je duopartner en/of met je collega's wilt hebben. Maak een werkverdeling (wie doet wat?) en maak een overzicht van de stappen die je moet zetten.
- Bespreek met elkaar: Hoe wil je de schrijfopdrachten nakijken? Reserveer je één les voor het doen van spreekopdrachten of doe je dat elke les? Maken jullie gebruik van een systeem van mentoren, waarbij ieder van jullie een aantal cursisten onder zijn hoede neemt? Enzovoort.
- Houd de taalaanbieder op de hoogte van je vorderingen bij deze stap en de mogelijke problemen. Je kunt pas echt goed gedifferentieerd gaan werken als deze randvoorwaarden op orde zijn, of in de nabije toekomst geregeld worden.

Te doen

- ✓ 1 door de taalaanbieder: regelen van de fysieke randvoorwaarden
- ✓ 2 leslokaal op orde brengen
- ✓ 3 materialen regelen
- ✓ 4 overleg met duopartner/collega's en de taalaanbieder

Alles gedaan?

Ga dan door met stap 2.